

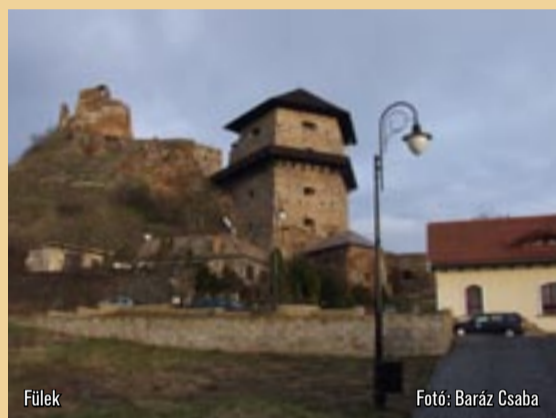
Zöld HORIZONT

Természetvédelem Észak-Magyarországon

Könyv- és kiadványbemutatók Salgótarjánban, Füleken és Telkibányán

A BNPI kommunikációs programjának folytatása

Fülek

Fotó: Baráz Csaba

Bár lezárult a BNPI INTERREG III/A projektje, a lakosság tájékoztatása, a természetvédelmi tevékenység bemutatása, a védett értékekkel kapcsolatos ismeretterjesztés (azaz a kommunikációs tevékenység) nem fejeződött be. Sőt, most kapott új lendületet, hiszen a program során elkészült kiadványokat folyamatosan eljuttatjuk az együttműködő szervezetek, intézmények (iskolák, önkormányzatok, könyvtárak) részére.

2008. január 24-én (csütörtök) a salgótarjáni Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézetben, március 11-én Füleken, a Magyar Közösségi Házban került sor a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság könyvbemutatójára, március 18-án pedig Telkibányán tettünk „búcsúlátogatást”, ahová elvittük az „Aranyásó Erdei Iskola” és a Szepsi Csombor Márton Általános Iskola környezeti nevelési, erdei iskolai programjaihoz elkészített munkáltató füzetet.

Folytatás az 5. oldalon ►

Salgótarján

Fotó: Baráz Csaba

Hogyan történik egy természeti terület védetté nyilvánítása?

Jelenlegi lapszámunkban a védett természeti területek kialakítását, az ún. védetté nyilvánítás témakörét járjuk körül. Megismertetjük olvasóinkat a két nemzeti parki igazgatóság legújabb természetvédelmi területeivel és körbejárjuk a Bél-kő természetvédelmi terület védetté nyilvánítását kísérő eseményeket. Mindezekelőtt általánosságban is felvázoljuk az eljárást és szólnunk a természetvédelmi tevékenységet megalapozó kezelési tervről.

A védetté nyilvánítási eljárásokat minden esetben az 1996. évi LIII. törvényben foglaltak szerint kell lefolytatni. Természeti területet, és más védelemre érdemes területet országos jelentőségű terület esetén a miniszter, helyi jelentőségű terület esetén a települési önkormányzat rendeletben nyilvánít védetté. A védetté nyilvánítási rendeletnek – mellékletben – tartalmaznia kell a területre vonatkozó természetvédelmi kezelési tervet.

Védetté nyilvánításra bárki javaslatot tehet, annak előkészítése a területileg illetékes nemzeti park igazgatóság, ill. helyi védett területek esetében az illetékes önkormányzat feladata. Helyi védelemre tervezett területek esetén az illetékes

nemzeti park igazgatóság – a mindenkori Környezetvédelmi Minisztérium állásfoglalása alapján – nyilatkozik arról, hogy a területet kívánja-e országos védetté nyilvánítani.

A védetté nyilvánítás előkészítési fázisában elsőként alapállapot-felmérés történik. Szakemberek bevonásával készül az adott területről egy táji, geológiai, botanikai és zoológiai értékleltár. Ezt követi a védetté nyilvánítandó terület pontos lehatárolása helyrajzszám-határok mentén, majd az ingatlan-nyilvántartási adatok kigyűjtése, a tulajdoni viszonyok feltérképezése. Az alapadatok felhasználásával készíthető el a terület kezelési terve, amelyet a 3/2008. (II. 5.) KvVM-rendelet előírásainak megfelelően kell megírni. A 2008. előtt elkészült kezelési tervek még a 30/2001 (XII. 28.) KöM-rendelet szerint lettek összeállítva, amely olyan részletességű kezelési tervet írt elő jogszabályi szinten, hogy ez jelentősen lelassította a tervek elkészítését, s ezzel a védetté nyilvánításokat is. Szükségessé vált a kezelési tervek vonatkozó jogszabály módosítása, a terv szerkezetének egyszerűsítése. Ettől a változtatástól remélhetőleg gyorsabbá válnak a védelemre tervezett területek védetté nyilvánítási eljárásai.

A kész – minisztériumi szinten ellenőrzött – kezelési terv birtokában lehet összehívni a terület védetté nyilvánítási egyeztető tárgyalását, amelyre kötelezően meg kell hívni minden érintett felet, különös tekintettel a földtulajdonosokra és kezelőkre. A tárgyalásról jegyzőkönyv készül, amelyet két – tárgyaláson jelen levő – hitelesítésre felkért személy is aláír. Az érintettek közül bárki észrevételt tehet a védetté nyilvánítással, a kezelési tervvel, ill. mindkettővel kapcsolatban. Adható támogató, feltételesen támogató, ill. védetté nyilvánítást ellenző nyilatkozat. Véleménykülönbség esetén az eljárást lefolytató nemzeti park igazgatóság további tárgyalásokkal megkísérli ezt oldani, kompromisszumot kialakítani. Abban az esetben, ha a véleménykülönbség többszöri egyeztetésre sem oldható fel, a védetté nyilvánítási dokumentációt ezzel együtt kell felterjeszteni a védetté nyilvánításra jogosulthoz, ahol tárcaszinten próbálják meg a kompromisszumos álláspont kialakítását a terület védelme érdekében.

Folytatás az 2. oldalon ►

A Bodrogzug látképe, háttérben a Tokaj-Zempléni-hegyvidékkel

Fotó: Baráz Csaba

2008 a békák éve

Világszerte aggodalomra ad okot számuk véges csökkenése. A csökkenést kiváltó okok egy része közismert, mint például a vizes élőhelyek, peterakóhelyek, illetve a két-élűek számára fontos egyéb élőhelyek megszűnése, elszennyezése, átalakítása, intenzív gazdasági hasznosítása (élőhelyvesztés és élőhelyszűkülés). A növekvő vízfelhasználás, a globális éghajlatváltozás, illetve a más okok miatt bekövetkező időszakos vagy tartós vízhiány és szárazodás is végzetes veszélyeket rejt. A közlekedési hálózat fejlesztése, a vízparti és

egyéb területek fokozódó beépítése, bizonyos mezőgazdasági technológiák, valamint a vegyszerhasználat további negatív hatást gyakorolnak az egyes taxonokra, illetve állományokra. Mindehhez társul még egy globálisan terjedő betegség, mely az egyes kétélű fajok körében (pl. a barna varangynál is) tömeges pusztulást okoz. A kórokozó – egy mikroszkopikus gombafaj – már jelen van Európában is.

Beszámolunk a Bükk Nemzeti Parkban végzett békamentési tevékenységet ismerteti.

folytatás a 6. oldalon ►

Erdei béka

Fotó: Fitala Csaba

Békamentés a Barát-völgyben

Fotó: Fitala Csaba

► Folytatás az 1. oldalról

Hogyan történik egy természeti terület védetté nyilvánítása?

A területi egyeztetések lezárása után tehát elkészül egy ún. védetté nyilvánítási dokumentáció, amely tartalmazza a védetté nyilvánítási javaslatot és előterjesztést, a terület természetvédelmi kezelési tervét, az egyeztető tárgyalás hitelesített jegyzőkönyvét, valamint az érintettek nyilatkozatait. Az előkészítési fázis végén az igazgatóság felterjeszti a védetté nyilvánítási dokumentációt a védetté nyilvánításra

jogosulthoz. A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium minisztere – a szakpolitikai és tárcaközi egyeztetések után – rendeletben nyilvánít védetté, amelynek hatályba lépésétől természetvédelmi oltalom alatt áll az adott terület.

Helyi védett területek esetén a jegyző feladata a védetté nyilvánítás előkészítése, majd a települési önkormányzat képviselő-testülete dönt a védetté nyilvánításról, s annak

tényét önkormányzati rendeletbe foglalják. A helyi védetté nyilvánítási rendeletet – nyilvántartás céljából – meg kell küldeni az illetékes nemzeti park igazgatóságnak is.

Egy-egy terület védetté, ill. fokozottan védetté nyilvánításának tényét az ingatlan-nyilvántartásba be kell jegyezni, amelyet a természetvédelmi hatóság hivatalból kezdeményez.

Mező Hedvig
ökológiai szakreferens – BNPI

Legutóbb – 2007-ben és 2008-ban eddig – védetté nyilvánított területek a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság működési területén:

- 19/2007. (VI.1.) KvVM rendelet a Márkházapusztai fás legelő természetvédelmi terület létesítéséről (273,2 hektár)
- 98/2007 (XII.23.) KvVM rendelet az Abaujkéri Aranyos-völgy fás legelő természetvédelmi terület létesítéséről (160,0 hektár – a te-

rület 2007. februárjától az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatósághoz tartozik, de a védetté nyilvánítási eljárást a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság folytatta le)

- 16/2007. (IV. 20.) KvVM rendelet a Tardi legelő természetvédelmi terület létesítéséről (283,9 hektár)
- 5/2008. (II. 19.) KvVM rendelet a Bél-kő természetvédelmi terület létesítéséről.

A Márkházapusztai fás legelő természetvédelmi terület

A Központi-Cserhát kistáj északi határán 2007. június 1-től új országos jelentőségű védett természeti terület került fel a védett területek

Fotó: Judik Béla

és Marokházapuszta (Márkházapuszta) – legelő állatállományát ezeken a fás legelőkön legeltették. A fás legelő a XIX. században viszonylag nagy területen szolgált a legeltetéses állattartást. A XX. század második felében a gazdálkodási formák megváltozásával párhuzamosan a fás legelők felszámolódtak, gyakorlatilag fátlanvá váltak. Szerencsére kisebb foltjaik, mint amilyen a védetté nyilvánított terület is, napjainkig fennmaradtak.

A természetvédelmi terület értékét a tájképi jelentőségen túl az évszázados tölgyek genetikai állománya is emeli. Sajnos a környék „pusztáinak” megszűnése, illetve az állatállomány felszámolása után a természetes szukcesszió a terület önerdősülési folyamatainak megindulását eredményezte, ami ugyan bizonyos fajok számára előnyös, hiszen az önerdősülő részek hatalmas koronával rendelkező fái fészkel a fekete gólya, ugyanakkor a sztyepprétek védett növényei visszaszorulnak. A természetvédelmi kezelő abban a tekintetben elérte célját, hogy a hagyásfákat ma már nem veszélyeztetni a fakitermelés, ugyanakkor további feladatot jelent a legeltetéses állattartás újraindításával az eredeti élőhelytípus visszaállítása. Ehhez szükséges a környékbeli gazdákkal való együttműködés.

Fontos feladatunk a terület oktatási, bemutatási célú hasznosítása. A két közeli város lakossága számára ideális közelségben lévő terület mozaikossága és változatosága alapján számos lehetőséget teremt a természeti értékek megismerésére és megismertetésére.

Judik Béla
tájegységvezető – BNPI

tek térképére. A védetté nyilvánítás tényét a 19/2007. (VI.1.) KvVM rendelet tartalmazza. A három település (Bátonyterenye, Nagykeresztúr, Salgótarján) közigazgatási határait mozaikosan elhelyezkedő 273,2 ha kiterjedésű terület összekötő kapcsot jelent a Keleti-Cserhát és a Karancs–Medves Tájvédelmi Körzetek között. A védetté nyilvánítás célja a területen található összefüggő fás legelő, mint tájképi típus – a mozaikos erdősztyepp és a mocsárréti élőhelytípusok – megővése, a védett növényfajok és a hozzájuk kapcsolódó állatközösségek életfeltételeinek megőrzése, valamint a terület természetvédelmi célú bemutatása.

A terület tulajdonosa a Magyar Állam, kezelője a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság. A jelenlegi állapot kialakulását a hajdani állattartási szokások, a pusztai életforma határozta meg. Négy nagyobb gazdasági egység – Krakkópuszta, Nyárjapuszta, Kókényespuszta

1. kép: Fás legelő Salgótarjától délre
2. kép: Magyar nőszirm
3. kép: A Márkházapusztai fás legelő természetvédelmi terület térképészvázlata. Készítette: Schmotzer András
4. kép: A „Bodrogszegi Várhegy Természetvédelmi Terület”

Kezelési tervek a Zempléni Tájegység területén lévő természetvédelmi területekre

Új természetvédelmi területünk az abaujkéri Aranyos-völgy

Fotó: Huber Attila

A területileg illetékes természetvédelmi kezelőnek – adott esetben az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóságnak – rendeletben (3/2008. KvVM rendelet) előírt feladata, hogy a védett természeti terület és természeti értékei megővését, fenntartását, helyreállítását, valamint bemutatását szolgáló természetvédelmi kezelési módokat, továbbá korlátozásokat, tilalmakat, és egyéb kötelezettségeket tartalmazó dokumentumot készítsen, amely a tervezési terület vonatkozásában előírásokat tartalmaz. A rendelet értelmében tervezési területnek kell tekinteni a védett természeti területeket, valamint a védetté nyilvánítási eljárás alá vont területet, vagy részterületet.

Ezen rendeletnek megfelelően készült el 2007-ben az abaujkéri Aranyos-völgy természetvédelmi terület természetvédelmi kezelési terve, melynek ú. n. „C” fejezete a 98/2007. (XII.23.) KvVM rendeletben jelent meg.

A terület elsősorban az itt élő fokozottan védett pan-

nóniai bennszülött magyar nőszirm és az uhu előfordulása miatt került védelem alá. Az Aranyos-patak völgye rendkívül változatos vegetációval büszkélkedhet. Erdőtársulásai közül legnagyobb kiterjedésűek a mészkerülő tölgyesek. Nedvesebb termőhelyeken gyertyános-tölgyesek és mészkerülő bükkösök alakultak ki, a parakot égerligetek övezik.

Kora tavasszal a gyertyános-tölgyesek aljnövényzetében tömegesen virít a védett erdélyi csillagvirág, a bükkösökben pedig farkasboroszlánnal és turbánliliommal találkozhatunk. Meleg, déli kitettségű oldalakon sajmelegyes bokorerdőket és melegkedvelő tölgyeseket találunk. A fátlan társulások közül legjelentősebbek a szilikát sziklagyepek és a lejtősztyeprétek. Ezekben a gyeptársulásokban fordul elő a fokozottan védett magyar nőszirm, a védett leánykőkörcsin, hegyi kökörcsin, és hegyi árvalányhaj. A gyepeket használja táplálkozóhelyként a fokozottan védett parlagi sas és a kígyász ölyv is. Igen gazdag a terület puhatestű és rovarfaunája is. Gerinces faunája ugyancsak diverz, hiszen 7 békafaj, 3 gőtefaj és foltos szalamandra él a völgyben. Hüllők közül a lábatlan gyík és a keresztes vipera előfordulás jelentős. A gazdag madárvilág közül csak néhány, területen költő faj: füleskuvik, uhu, macskabagoly, uráli bagoly, szürke küllő, feketeharkály,

fehértű fákopács, vízirigó, hegyi billegető. Emlősök közül az ürge és a hermelin előfordulása érdemel említést.

A területen található védett és fokozottan védett fajok és életközösségek megővése érdekében tilos a területen új épület és építmény létesítése, utak kialakítása, a gépjárművel való közlekedés. A védett terület csak gyalogosan látogatható. A természetvédelmi kezelési terv előírja, hogy a száraz- és sziklagyepekben tilos a legeltetés, valamint, hogy a nyílt gyeptér fenntartása érdekében előírás szerint cserjeirtást és kaszálást kell végezni. A völgyalji nedves gyepek ugyanakkor juhokkal legeltethetők. Erdők tekintetében a tájidegen fajok oshonos fajra való cseréje a távlati cél.

Az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság 2008. évi terveiben szerepel további természetvédelmi területek – a Megyerhegyi Tengersizem TT, a Tállyai Patócs-hegy TT, a Bodrogszegi Várhegy TT, Megyasói Tátorjános TT – természetvédelmi kezelési tervének elkészítése, valamint az abaujszántói Sátor-hegy és Krakó, a becskedi erdő, a tokaji Kopasz-hegy és Dongó tető, a mádi Bomboly-bánya és Kakas-hegy védetté nyilvánítása.

Grubné Farkas Tünde
természetvédelmi szakreferens
– ANPI

Fotó: Baráz Csaba

A Tardi legelő természetvédelmi terület

A Bükki Nemzeti Park kijelölésekor sajnálatosan a hegység déli előterét képező értékes, nem erdős területek kimaradtak, lévén az alapításakor a fő vezérlőelv „hazánk első erdős nemzeti parkjának megalkotása” volt. Ezért a déli előter védelme érdekében újabb védett területek kialakítását tűztük ki a térségben, melynek egyik fontos láncszeme lett – a BNP bővítéssel érintett, kisgyőri területek nemzeti parkhoz való csatolása mellett

– a 283,9 hektár területű Tardi legelő természetvédelmi terület (Bála-völgy, Meggyes-oldal), mely közvetlenül érintkezik a nemzeti park fokozottan védett Kő-völgyi részével.

A védelem fő célkitűzése a területen található természetes mocsárrét és löszvegetáció (löszgyepek, cserjések, lösztölgyes fragmentumok), illetve az ott élő védett és fokozottan védett flóra és faunaelemek élőhelyeinek fenntartása, az itteni élővilág gazdagságának, változatosságá-

nak, a terület mozaikosságának megőrzése, melybe az ember extenzív területhasználata által kialakított, és a természetes folyamatok által létrehozott élőhelyek védelme egyaránt beletartozik. A BNPI vagyonnevelésében lévő legelőkön birkával legeltetünk, míg a völgytalpi részek mocsárréteinek természeti állapotát rendszeres kaszálással tartjuk fenn. Sajátos élőhelyet jelentenek a Pokol-oldal hajdani gyümölcsösei, melyekben értékes gyümölcsfajták lehetők fel.

A botanikai értékek közül kiemelkednek az árvalányhajás gyepekhez, illetve sztyeppcserjésekhez köthető elemek, mint például a hosszúlevelű- és a bozontos árvalányhaj, a magyar lednek, a törpemandula, a fekete kökörcsin, a tavaszi hérics, a nagyzezerjófű, a piros kigyószisz és a Janka-tarsóka. A gyepterületek értékes gerinctelen faunájából megemlítendő a pusztai és a magyar tarsza, a nagy tűzlepke, a nagyfoltú hangyaboglárka, az

északi boglárka és a terzitész sokpöttyös boglárka. A gyepterületek vonzzák a térség ragadozómadarait, a fokozottan védett parlagi sást, a békászó sást, a kígyászölyvet és az utóbbi években megtelepedett uhut. A völgytalpi mocsárréteken a csapadékosabb években a haris is megtelepszik. A legeltetés visszaállításával reményeink szerint a honos ürgepopuláció is megerősödhet.

Schmotzer András
kutatási szakreferens – BNPI

1. kép: Árvalányhajás gyepek a Bála-völgy oldalában
2. kép: Az erdőtelepítés a Hosszó-járón
3. kép: Juhnyáj a Bála-völgyben
4. kép: Cserjeirtás kézi erővel a Meggyes-oldalon
5. kép: A Tardi legelő természetvédelmi terület átnézeti térképe
- Készítette:
Schmotzer András
6. kép: Rackák a tardi legelőn
7. kép: Sztyeppcserjések, lösztölgyesek, mocsárrétek mozaikja

1

Fotó: Schmotzer András

A növénytakaró rehabilitációja Tardon

A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia országgyűlési elfogadásával egy időben társadalmi tudatformáló kampányt indít. A klímaváltozás elleni kampány és a rendes erdőtelepítési program részeként a KvVM finanszírozásával a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság az idei tavaszon 97 600 fát ültet el, ezzel létrehozva egy 10 hektáros erdőt a Bükki Nemzeti Park peremén, a

Tardi legelő természetvédelmi területen, Tard község határában. A faültetés záróeseményeként a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium meghirdeti a Csemeték Napja rendezvényt, melynek lényege, hogy az erdősítésben felhasznált 97 600 facsemetét a 2007-ben Magyarországon született 97 600 gyermek tiszteletére ültetjük el. 2008. április 26-án kerül sor ünnepélyes körülmények között az utolsó 100 csemete elültetésére.

A Tard 0196/4 helyrajzi számú, jelenleg szántó művelési ágú földterületen a természetes növénytakaró rehabilitációjaként egy cseres-kocsánytalan tölgyes erdőt telepítünk, mezei juhar és kislevelű hárs elegyfajokkal. Az erdőt 60 régi alma- és körtefajta 180 egyede szegélyezi.

Szabó Szilárd
erdészeti osztályvezető – BNPI

2

Fotó: Baráz Csaba

Régi gyümölcsfajták megőrzési programja

Bereczki Máté az 1880-as években négy kötetes munkájában 423 almafajtát ír le, amiket akkor széles körben termesztettek és forgalmaztak a piacokon. Ungváry József ceglédi faiskolájában, 1930-ban még 53 almafajtát forgalmaz és javasol telepítésre. Hazánkban jelenleg mindössze 4 - 6 almafajta és ugyanennyi körtefajta adja a körte és almatermelésünk, valamint kereskedelmünk jelentős hányadát: ezek olyan fajták, amelyeket számos más országban is termesztnek. A változatos megjelenésű, zamatos, színű, érési idejű és ellenálló képességű fajták mára szinte teljesen eltűntek. Ahhoz, hogy a változó klímának, a társadalom átalakuló

fogyasztási szokásainak megfelelő fajtákat tudjanak a nemesítők előállítani a genetikai sokféleség őrzőit, az évszázadok óta a hazai tájakon termesztett, de mára eltűnően lévő gyümölcsfajtáinkat fel kell kutatnunk és meg kell őriznünk.

A természetvédelem ma már nem csak a vadon élő állatok és növények, élettelen természeti értékek védelmében cselekszik, hanem olyan fontos feladatának tekintti az ősi hazai állatfajták mellett a régi gyümölcsfajták megőrzését is. A BNPI harmadik éve végzi a régi hazai gyümölcsfajták felkutatását és gyűjtését karöltve kutatóműhelyekkel és gyakorlati szakemberekkel. Ennek eredményeként kerül

most sor 60 régi alma- és körtefajta 180 db csemetéjének elültetésére. Ez az ültetés a kezdetét jelenti egy olyan génbank létrehozásának, amely a jövő nemzedék számára fog hasznot hozni a rohamosan fogyatkozó, ma még kevésbé ismert genetikai értékeink és egyúttal hagyományaink megőrzése révén.

Ez a régi fajtákból álló gyümölcsös koronázza azt a jelképes erdőt, amit a 2007-ben született gyermekek tiszteletére ültettünk és ők, a jövő nemzedék megtetszői fogják majd élvezni munkánk - és az elültetett 60 fajtaból álló gyűjtemény - gyümölcsét.

Ilonczai Zoltán
terület-felügyelő – BNPI

Tájrekonstrukció a Bála-völgyben

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság vagyonnevelésében lévő Tardi legelő természetvédelmi területen, a Bála-völgyben 2003. tele óta folynak rekonstrukciós munkálatok, melyek során az erősen cserjésedett (galagonya, vadrózsa, kőkeny, akác) területrészeket próbáljuk újra alkalmassá tenni a legeltető állattartás számára. A munkálatok elsősorban az egykor legeltetett domboldalakat érintik, a völgytalpi kaszálórétek állapota a folyamatos hasznosításnak köszönhetően megfelel a kívánalmaknak. Kezdetben párhuzamosan folyt a gépi és a kézi cserjeirtás. A gépi cserjeirtásnak köszönhetően kb. 60 ha összefüggő bozótost sikerült legelővé visszaalakítani, ezt a területet megközelítőleg 20 hektárral egészítette ki a kézi erővel végzett munka. A rekonstrukció célja a hagyományos bükkaljai táj kialakítása. Ennek érdekében megmaradjon a mozaikos bokorcsoportokat, az idős, terebélyes galagonyákat és az őshonos fajok (tölgyek, vadgyümölcsök) szép egyedeit.

A tavalyi évtől közmunkaprogram keretében 5 fő végzi a rekonstrukciós munkálatokat, melyek során folytatjuk a kézi cserjeirtás, a kitermelt anyag elszállítását és a már rekonstruált részekben a felnövő sarjak leverését. Az újracserjésedést a területen legelő 40 juhból és 40 kecskéből álló állatállomány akadályozza meg. A rekonstrukciós tervek megkívánják a nyáj nagyságának növelését.

A legeltetés hatására megerősödött az itt élő ürgekolónia. A kedvező változásoknak köszönhetően újra mindennapos vendégek a fokozottan védett ragadozómadarak, mint pl. a békászó sas, a kígyászölyv vagy a parlagi sas.

Kleszó András
őrkerületvezető – BNPI

3

Fotó: Baráz Csaba

4

Fotó: Baráz Csaba

5

6

Fotó: Baráz Csaba

7

Fotó: Schmotzer András

A Bél-kő védetté nyilvánítása

1

Archív felvétel

A modernnek nevezett, civilizált világ mementója e hegy, amely kiemelkedő természeti és kulturális értékei ellenére is áldoztatá vá vált ipusztériális korunknak. A bélápátfalvi cementgyár majd egy évszázadig mohón fogyasztotta mészkőtomogét, nem kímélve ritka növény- és állatvilágát, különleges élőhelyeit.

Pontosan egy évszázada, 1908-ban kezdődött a bélápátfalvi Bél-kő hegy megállíthatatlannak látszó pusztulása. „A Bélkővet, mint látható, sajnos veszély fenyegeti. Pár év előtt felépült a Wesely-féle cementgyár... Már néhány év is iszonyú pusztítást végzett a gyönyörű sziklákban, éppen a legértékesebb növények élőhelyein, az északi oldalon. Csak pár évtized még s a Scabiosa banaticát, Arabis alpinát, Dianthus serotinust s a hegy más érdekességeit hiába keresi majd a kutató botanikus.” – írja 1912-ben Budai József, a Bél-kő egyik első florisztikai kutatója. Az 1980-ban üzembe helyezett új gyár nyersanyagigénye óriási mértékben megnőtt, felgyorsítva a mészkőhegy elemzésését. 1977-ben ugyan megalakult a Bükk Nemzeti

Park, de a Bél-kő bányászattal nem érintett értékes területei nem kerültek védelem alá. A mészkőbánya természetrombolása ellen 1981-ben Dr. Simon Tibor akadémikus, a Bükk Nemzeti Park Tanács akkori elnöke is felemelte a szavát, és nagy részben neki köszönhetően a bányatelek még bántatlan részét kimentették a művelés alól, és 1984-ben a 4/1984. OKTH rendelkezéssel a Bükk Nemzeti Park fokozottan védett területévé nyilvánították 13,4 hektárt a Bél-kő délnyugati ormán. Ezzel megakadályozták az országban csak itt előforduló fokozottan védett szirti pereszely és a még két előforduláson ismert fokozottan védett korai szegfű, valamint a magyarföldi husáng itteni állományának végleges pusztulását, de a hegy tömege ezután is évente közel 1 millió tonna kőzettel fogyatkozott.

Tejes megsemmisüléstől a magyar cementipar 1989. évi privatizációja mentette meg. Az új külföldi tulajdonosok gazdasági stratégiájába nem illeszkedett bele a bélápátfalvi cementgyár, ezért 2000-ben bezárása mellett döntöttek. A tájrendezett bányaterületet 2003-ban a volt tulajdonos ingyenes átruházással átengedte a Magyar Államnak, azaz a feltétellel, hogy a területet öt éven belül védetté kell nyilvánítani, ellenkező esetben visszazár az adományozóra. Az állam nevében eljáró Kincstári Vagyoni Igazgatóság (2008. óta Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt.) a vagyonkezelői feladatokkal a Bükk Nemzeti Park Igazgatóságot bízta meg.

A bánya felszámolása után kezdetét vette a védetté nyilvánítást előkészítő szakmai kutatás. Ennek első eredménye Bél-kő bevonása az európai Natura 2000 hálózatba, melynek mindkét kategóriájába beletartozik a hegy. (A 275/2004.(X.8.) Korm. rendelet 5. számú mellékletében HUBN10003 kódszámmal Bükk hegység és peremterületei néven kihirdetett, illetve a 45/2006.(X.8.) KvVM. rendelet 1. számú mellékletében helyrajzi szám szerint megjelölt különleges madárvédelmi terület, illetve ugyanezen Korm. rendelet 7. számú mellékletében HUBN20001 kódszámmal Bükk-fennsík és a Lök-völgy néven kihirdetett és ugyanezen KvVM rendelet 3. számú mellékletében helyrajzi szám szerint megjelölt kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési terület.) 2006-ra elkészült a terület természetvédelmi kezelési terve. Ennek megfelelően a Bükk Nemzeti Park bővítéseként került volna védelem alá.

Az előkészítő fázis után 2007. június 8-án megtartottuk a védetté nyilvánító tárgyalást, ahová minden érdekelt hatóságot és felet meghívtunk. A védetté nyilvánítás ellen egyedül Béalpátfalva Önkormányzata tiltakozott. Véleményük szerint a hegy védetté nyilvánításával ellehetetlenülnek a település fejlesztési lehetőségei.

Mint később kiderült a város vezetői – egy befektető csoport ígéretére alapozva – a cementgyártás újraéledésében, a mészkőbánya újraindításában bíztak. A védetté nyilvánítás az Önkormányzat tiltakozása ellenére is megvalósulhatott volna, de 2007. október 11-én riasztó hírek fékeztek le a folyamatot: befalazott olajos tartályokat találtak a Bél-kő vágataiban. Mint kiderült, a 80 cm (!) vastag, vágatokat lezáró betonfalat ismeretlenek áttörték, hogy a bányauregből hulladékvasat vigyenek ki, így derült fény az elbontott óriási törőberendezésekből bent maradt, hidraulika-olajjal teli tartályokra. A fellelt szennyező források közvetlenül a város vízellátásába bekapcsolt, a Bél-kő repedezett mészkőében lévő karsztvízbázis fölött helyezkedtek el, ezért az Észak-magyarországi Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség a 2007. október 25-én kelt 18179-1/2007 számú határozatában – a volt tulajdonos, a BÉCEM Rt. jogutód nélküli megszűnésére tekintettel – az 1995. évi LIII. törvény 102. § (1) bekezdése alapján a tulajdonos Kincstári Vagyoni Igazgatóságot

2

Fotó: Holló Sándor

és a vagyonkezelő Bükk Nemzeti Park Igazgatóságot egyetemlegesen kötelezte a Béalpátfalva bél-kői mészkőbányában fellelt szennyező források felszámolására.

Az adományozóval kötött megállapodás szerint a védetté nyilvánítást 2008. február 28-ig kellett tétő alá hozni, de a szennyező források felszámolásáig a védettséget kimondó miniszteri rendeletet nem tűnt szerencsésnek kihirdetni. A környezetvédelmi probléma megoldása igen nagy körülményt és jelentős anyagi erőforrást igényelt. Versenyfutás kezdődött az idővel, miközben a sajtóban egymásnak ellentmondó híradások jelentek meg. A környezeti probléma bonyolultsága, a szennyező források szokatlan és balesetveszélyes helyszíne miatt először szakértői véleményt kellett készíttetni a szükséges intézkedésekről a földalatti bányabeli munkavégzéstől kezdve a szennyező anyagok ártalmatlanításáig. A szakértői vélemény alapján környezetvédelmi kivitelező cégektől kértünk árajánlatokat a felszámolás elvégzésére. Az eljárás támadhatatlansága miatt a közbeszerzési eljárási rendnek megfelelő szabályok szerint választottuk ki a munkában résztvevőket. Gyorsított rendben lefolytatott kiválasztás eredményeképpen a MENDIKÁS Mérnöki, Környezetvédelmi Kft. (Miskolc) nyerte el a kivitelezési munkákat, alvállalkozóként a TERRA-VITA Környezetgazdálkodási Kft. (Eger) is közreműködött. A bányászati biztonsági feltételek megteremtésének költségeit az egykori bányavállalkozó (BÉCEM Rt.) volt tulajdonosai (HOLCIM Hungária Zrt. és a Duna-Dráva Cement Kft.) által a bél-kői szennyező források felszámolása érdekében létrehozott alapítvány finanszírozta.

A szennyező források felszámolása 2008. január 11-én kezdődhetett meg, és már január 28-án

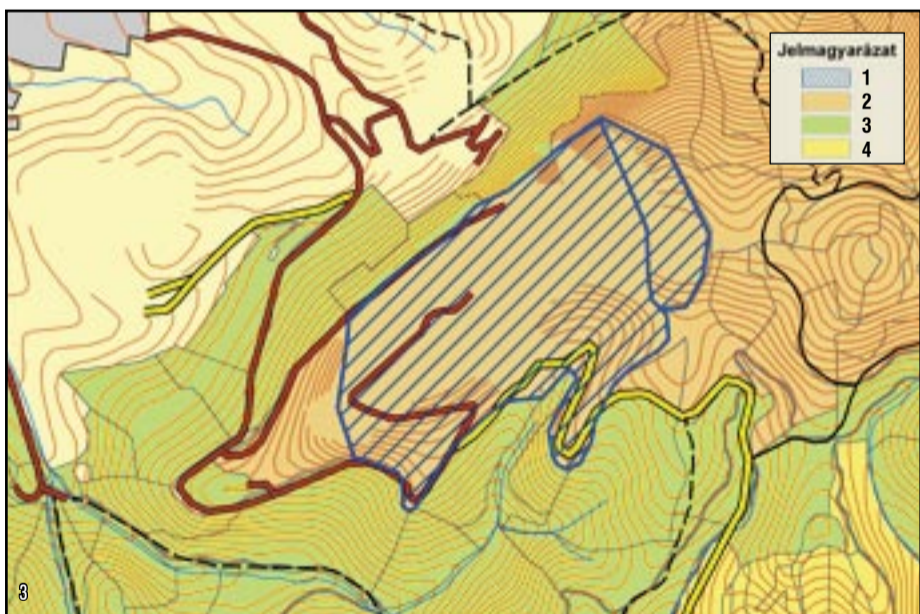
készre jelentették. A munkák során a vágatokból 370 liter olajat, több köbméter kommunális és egyéb (pl. vas, PVC alapú szigetelőanyag stb.) hulladékot és 80 tonna törmelékot szállítottak ki és ártalmatlanítottak, a költségek majd 7,8 millió forintba rúgtak. A Felügyelőség helyszíni szemléje és mintavételezése, majd a minták kiértékelése után a munkák továbbfolytatását rendeltük el. A végleges befejezés a február 5-ei helyszíni bejárás után vált lehetővé. A szennyező források felszámolását a Felügyelőség 2008. február 14-én kelt 3461-4/2008. számú határozatában teljesítettnek elfogadta. Fodor Gábor miniszter 2008. február 15-én aláírta az 5/2008. (II.1-9.) KvVM számú rendeletet, amely – az előzetes elképzelésektől eltérően – a Bél-kői természetvédelmi területet hozta létre. Az új, 97,265 hektár védett terület Béalpátfalva város határában a 0140/2 és 0179/3 helyrajzi számokon helyezkedik el. A rendeletben megjelent kezelési koncepciók és alapelvek valamint a kezelési tervben szereplő konkrét feladatoknak megfelelően elkezdődhet a terület természetvédelmi kezelése.

Holló Sándor
osztályvezető – BNPI

4

Fotó: Holló Sándor

3

5

Fotó: Baráz Csaba

A védetté nyilvánított Bél-kő

Az intenzív mészkőbányászat a Bél-kő magasságából az utolsó négy évtized alatt majd száz métert gyalult le, az 1962-ig végzett termelés pedig közel 200 méter magas lépcsős bányafalat hagyott hátra a hegy északi oldalában. Újabb kori kitermeléssel érintett teljes terület 23,2 hektár, ebből részszerűen kialakított bányafal 5,2 hektár, szintes bányaudvar 18,0 hektár, a régi fejtési falak pedig mintegy 15 hektárt foglalnak el. A majd egy évszázados bányászat során a hegy közel 19,5 millió tonna kőzettel fogyatkozott meg, ami hozzávetőleg 7 millió m³-t tesz ki.

A Béli medencéből 500 méter relatív magasságával kiemelkedő mészkőtömeg Belpátfalva és környezete meghatározó táji eleme, a Bükk hegység egyik legjelentősebb pontja, a Bükk-fennsík déli és északi oldalán futó ún. „kövek vonulatának” meghatározó indító tagja. Kiemelkedő földtani, földrajzi és biológiai jelentősége miatt a Bükk geológiai, természeti gyűjtőpontja.

A Bél-kő a Bükk összetett, bonyolult földtani rendszerében is különleges helyet foglal el.

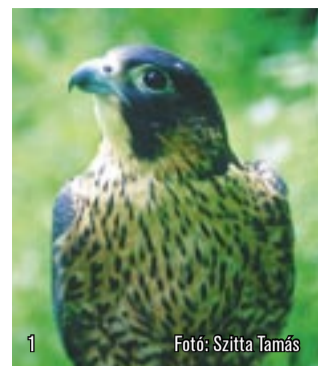
A Bükk-fennsík tektonikailag kiemelt mészkőblokkjának délnyugati csúcsa, amely harmadidőszaki szerkezeti vonalak mentén északi irányba kissé elmozdult, mintegy „letört” Fennsíkról. Ki-

emelt szerkezeti helyzetét mutatja, hogy a régi palabányában a bányászatnak köszönhetően kibontva megfigyelhető a Központi- és Déli-Bükk tektonikus találkozási zónája, ahol is az előző egység triász karbonátos kőzetei szerkezeti vonal mentén érintkeznek a déli egység jurakori agyagpala- és mészkő-, illetve mélytengeri bazaltösszetétel. A vetősíkot alkotó mészkőfal oldásos karsztjelenségek és egy romkürtő (barlang) maradványai is megfigyelhetők.

A hegy legidősebb felszíni kőzete a Bél-kő fehér sziklait alkotó, középső-felső triász nagy vastagságú, karbonátplatform fáciesű, világoszürke, anchimetamorf mészkő (Bükkfennsík Mészkő Formáció).

A Répáshutai Mészkő Formáció vöröses árnyalatú zátonymészkőve a Bél-kő délkeleti részén jelentkezik, viszonylag kis vastagságban. A mészkőbánya feltárta meredek, keskeny redőkben jelentkező gyűrt formáját.

A Bél-kő déli oldalán a Központi Bükk triász kőzeteivel feltölődési vonal mentén érintkeznek a Déli Bükk középső-felső-jura képződményei. A Lökvölgyi Formáció sötétszürke, fekete palás kőzetei turbidit sorozatokból (sorozatos tengeraltali zagyrakból lerakódott üledék) épülnek fel. Az jura óceán szétnyíló alzatán (riftesedés) törtek a felszínre a tömeges bazalt, pillow (párna) lávák és hialoklasztitok, együttesen a Szarvaskői Bazalt Formáció. Legszébb feltárása a Szász-bérc útbevágásában látható.

1

Fotó: Szitta Tamás

1. kép: Vándorsólyom
2. kép: Korai szegfű
3. kép: Szirti pereszlény
4. kép: Nagy fehérsávóslepke

2

Fotó: Holló Sándor

3

Fotó: Sulyok József

délnyugat felől felhatoló szárazságtűrő (xerotherm) kontinentális, szubmediterrán növényfajokkal is – mint például a *cserszőmörce*, a *gérbics*, a *harangcsillag*, a *tarka imola*, a *borzas vértő* –, melyek pedig a délies fekvésű, erős napsugárzásnak kitett sziklákon lévő mészkősziklagyepekben, lejtősztyepprétekben, sajmelegyes bokorerdőkben és melegkedvelő tölgyesekben élnek.

A Bél-kő tehát különleges földrajzi helyzetéből adódóan kedvező életteret biztosít a legkülönbözőbb elterjedésű növényfajoknak, ugyanakkor – mint refúgium jellegű terület – különböző éghajlati korcszakok növényeit mentette át napjainkig. A reliktum jellegű növények mellett a Kárpát-medence több bennszülött faja is megtalálható itt: például a husáng, a magyar nyúlfarkfű, a pannon madárbrs és a Sadler-imola. A hegy kiemelkedő botanikai értéke a mediterrán hegyvidékekben otthonos szirti pereszlény, amely hazánkban csak a Bél-kőn fordul elő.

A Bél-kőhöz hasonló sziklai faunát legközelebb a Balkán-félsziget hegyvidékein – a Pirin-hegységben és a Rilában – találunk.

A Bél-kő északi lejtőjén lévő idős bükkösök legjellegzetesebb lepkéje a *Tbetűs pávaszem*, a gyöngyveszsző-cserjések jellegzetes nappali lepkéje a *nagy fehérsávóslepke*. A déli oldal meleg sziklagyepen és molyhostölgyes erdőszegélyeiben az *égszínkék hangyaboglárka*, a kötörmelikes, *varjúhájakkal* borított gyepeken pedig a *kisszemes csinosboglárka* él.

A kétélűek közül árnyas, nedves élőhelyeken bukkanhatunk a nagytermetű *gyepi békára*, a kisebb *erdei békára*, a lomha *barna varangyra* és a sárga-fekete mintázatú *foltos szalamandrara*. A hullóket leginkább a mészkősziklák repedéseiben rejtőzködő *faligyík* és a gazdag cserjeszintű melegkedvelő erdőben élő *erdei sikló* képviseli. Az erdők övezte hegyorom madárvilága is rendkívül gazdag. A hegytető fölött minden évszakban hollók sokaságát láthatjuk, amint gyakran

összetűznek a visszatelepülő, gyors röptű nagyszólyomokkal, a vándorsólyommal és a környéken költő egerészólyvekkel.

A Bél nemzetség hajdani szállásterülete fölé magasodó Bél-kő e vidék szent hegye, melynek csúcsán még a közelmúltban is áldozatot mutatott be a környék lakossága: Apostolok oszlása napján (július 15.) az új lisztből sültt első kenyeret, mint szentelményt felvitték a hegyre és a mészkőszikla tetejére helyezték. A Nagybaldogasszony tiszteletére felszentelt monostor temploma a középkorban búcsújáró hely lett. A ciszterci monostor, melynek történetében nevezetes dátum 1241: a vesztes muhi csatából menekülő IV. Béla királyt itt éri be egy üldöző tatár csapat. A Bél-kő délkeleti oldalában Baranyi István remete 1720 körül épített remetelakot és kápolnát. A kicsiny Szentháromság remetesség 6 x 4 méter alapterületű kápolnájának csak az alapfalait találjuk meg a Disznós-kút nevű – mára elapadt – forrás mellett.

Baráz Csaba – Holló Sándor
– Ilonczai Zoltán –
Schmotzer András –
Sulyok József – Szitta Tamás
BNPI

4

Fotó: Ilonczai Zoltán

A BNPI kommunikációs programjának „utóélete”

► Folytatás az első oldalról

A salgótarjáni Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézetben – 2008. január 24-én – került sor a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság által szervezett könyvbemutatóra. Az érdeklődők számára bemutatott a Karancs–Medves és a Cseres-hegység Tájvédelmi Körzetet ismertető monográfiát. Dudás György igazgatóhelyettes köszöntötte a jelenlévőket, ismertette a BNPI természetvédelmi tevékenységét, majd átadta Molnár Zoltánnak – a Somosi Környezetnevelési Központ vezetőjének – a „Kalandozás a Karancs és a Medves vidékén” című foglalkoztatófüzetet, mely három ezer példányban készült el. A kiadvány a BNPI és az egyesület közötti együttműködés keretében készült el és a nógrádi erdei iskolai programot, valamint a Dr. Krepuska Géza Általános Iskola környezeti nevelési programjait hivatott segíteni. A salgótarjáni rendezvényen Pozsgai András,

a KvVM Fejlesztési Igazgatóság vezető szakértője az INTERREG-ETE Programról közölt fontos információkat, majd Katarína Gaálóvá, Balázs Csaba (Státna Ochrana Prírody Slovenskej Republiky – ŠOPSR, Správa CHKO Cerová vrchovina, Cseres-hegység Tájvédelmi Körzet) és Judik Béla a BNPI nógrádi tájegységének vezetője pedig a szlovák – magyar határ mentén zajló természetvédelmi együttműködés lehetőségeiről számolt be. Végezetül „A Karancs–Medves és a Cseres-hegység Tájvédelmi Körzet – Gömör és Nógrád határán” című könyvet Faragó Zoltán főszerkesztő-helyettes (Nógrád Megyei Hírlap) az olvasó szeméivel mutatta be.

Március 11-én Füleken, a Magyar Közösségi Házban került sor „A Karancs–Medves és Cseres-hegység Tájvédelmi Körzet” c. monográfia bemutatására. A ŠOPSR, Správa CHKO Cerová vrchovina, a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság és az Oppidum Filek Polgári Tár-

sulás közös szervezésében Judik Béla (BNPI) „Tervek és tapasztalatok a határmenti védett természeti területeken” címmel, Balázs Csaba (ŠOPSR, Správa CHKO Cerová vrchovina) „A természetvédelmi együttműködés lehetőségei a szlovák-magyar határ mentén” címmel tartott ppt-s előadást, majd Agócs Attila a Füleki Vármúzeum igazgatója mutatta be a kötetet a jelenlévőknek. Végezetül a meghívott önkormányzatok polgármesterei és magyar tannyelvű iskoláinak tanárai átvették a könyvtárak és iskolák számára a monográfia egy-egy példányát.

Március 18-án Telkibányán tettünk „búcsúlátogatást”, ahová elvitük az „Aranyásó Erdei Iskola” és a Szepsi Csombor Márton Általános Iskola környezeti nevelési, erdei iskolai programjaihoz elkészített munkáltató füzetet – szintén három ezer példányban. A „Kalandos természetjárás Telkibányán és környékén” című kiadvány a BNPI és Telkibánya közötti együttműködés gyümölcse. Reméljük mind a tele-

pülés kisdíákjai, mind pedig az ideérkező erdei iskolások haszonnal forgatják majd a füzetet és sok-sok élményt szereznek Bányámanó segítségével.

A Zempléni-hegységben lévő Telkibányán zajló környezeti nevelési tevékenységet ezentúl a Zempléni Tájegységet átvéő Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai segítik majd, természetesen továbbra is a tájegységi kollégákkal karöltve.) Dudás György igazgatóhelyettesről és Firmányzky Gábor tájegységvezetőtől a BNPI teljes kiadványcsomagját – benne a „Zempléni Tájvédelmi Körzet. Abauj és Zemplén határán” című monográfiát – is átvette – az iskola és a könyvtár számára – Mester Jánosné polgármesterasszony és Bereczky Béla iskolaigazgató. A közelgő erdei iskolai minősítéshez sok sikert kívánva búcsúztunk a számunkra oly kedves vidéktől, a Zemplén és Abauj határán lévő tájvédelmi körzettől.

Baráz Csaba
oktatási szakreferens – BNPI

Telkibánya

Fotó: Baráz Csaba

Fülek

Fotó: Baráz Csaba

► Folytatás az 1. oldalról

Ha tavasz, akkor békamentés

1. kép: Gyepi békák. A vízben gyepi béka petecsomók és barna varangy petefüzérek láthatók. Fotó: Fitala Csaba

1. kép: Gyepi békák. A vízben gyepi béka petecsomók és barna varangy petefüzérek láthatók
2. kép: Barna varangy pár. A nőstényeket többnyire már a szaporodó helyre vonulás során megtalálják a hímek
3. kép: Párzó gyepi békák. E fajnál a nemek között eléggé kifejezett színbeli dimorfizmus figyelhető meg
4. kép: Békamentés a Barát-völgyben

A tavasz beköszöntét jelzi a koratavaszi virágok megjelenése, a bodobácsok napfürdőzése, a harkályok dobolása, a rigók, cinegék, vagy a vörösbegy éneke. Aki azonban márciusban a Felsőtárkány határában található Barát-réten, vagy az ehhez közeli, oldal-völgyi tavaknál jár, más tavaszi élményeknek is részese lehet. E hónapban veszi kezdetét ugyanis számos kétlábú faj szaporodási időszaka, amikor nyomon követhetjük az egyes békafajok szaporodóhelyre történő vonulását, valamint násztevékenységük egyes mozzanatait.

A megismerésre érdemes kétlábúak egyike a gyepi béka (*Rana temporaria*), melynek egyik legjelentősebb bükkői állománya Felsőtárkány határában él. Noha e faj Európa nagy részén nem ritka, Magyarországon nem tartozik a

3. kép: Párzó gyepi békák. E fajnál a nemek között eléggé kifejezett színbeli dimorfizmus figyelhető meg. Fotó: Fitala Csaba

leggyakoribb fajok közé, és szinte kizárólag magasabb, hegyvidéki területeinken fordul elő, ott is elsősorban patak-völgyekben, vízfakadások, dagonyák közelében. Viszonylagos ritkaságát, sebezhetőségét jelzi a békafajok többségénél magasabb, miniszteri rendeletben kifejezett értéke (10 000 Ft). Az oldalvölgyi tavaknál az elmúlt öt év során, évente mintegy 250-400 példányra becsültük a szaporodó egyedek számát. Ezek egy része valószínűleg helyben telelő állat, másik részük messzebből érkezik a tavakhoz. Itteni első tavaszi észlelésük 2008-ban március 8-ra esett.

Vidékünkön – tömeges, tavaszi vonulása következtében – a legismertebb farkatlan kétlábú a barna varangy (*Bufo bufo*), mely országosan is az egyik leggyakoribb, általánosan elterjedt békafajunk. Miniszteri rendeletben pénzben kifejezett értéke: 5000 Ft. Az oldalvölgyi tavakhoz érkező egyedek száma kb. 1500-2500 példányra tehető évente. Tavasszal az első példányok a gyepi békák megjelenése után mintegy 7-10 nappal mutatkoznak a tavaknál, illetve a Barát-réten. A barna varangyok tavaszi mozgása, szaporodási tevékenysége erősen időjárásfüggő, kedvezőtlen körülmények esetén 3-4 hétig is elhúzódik. Optimális időjárási körülmények esetén (enyhe, párás, esős idő) már a nappali órákban erős vonulási aktivitást mutatnak, de nagy tömegeik az esti- és az éjszakai órákban vándorolnak a tavakhoz.

A harmadik gyakoribban mutatkozó faj az erdei béka (*Rana dalmatina*). Miniszteri rendeletben pénzben kifejezett értéke: 5000 Ft. Bár Felsőtárkány közelében, az üde erdőben a gyepi békánál gyakoribb faj, utóbbinál mégis kisebb számban keresi fel az oldal-völgyi tavakat.

A Felsőtárkány határában előforduló, a tavaknál a szaporodási időszakban vagy állandó jelleggel megtalálható egyéb békafajok egyedszáma nem jelentős, egyik-másik fajból egyes években csak mutatóba akad. E fajok a következők: vöröshasú unka (*Bombina bombina*), zöld varangy (*Bufo viridis*), zöld levelibéka (*Hyla arborea*), tavi béka (*Rana ridibunda*).

Ahhoz azonban, hogy az ún. szárazföldi békák (esetünkben a barna- és zöld varangy, az erdei- és gyepi béka valamint a zöld levelibéka) eljussanak szaporodó helyükre egy mesterséges akadályt kell küzdeniük. Ez az ember alkotta akadály a Felsőtárkány és Lillafüred közötti műút, illetve az ebbe csatlakozó, kisebb forgalmú, oldalvölgyi (zsérci) út, melyek nyugat és dél felől fogják közre a tavakat. Az itteni járműforgalom esetenként igen kockázatosá teszi az ezekből az irányokból érkező békák átkelését, ezért 2003-ban úgy döntöttünk, hogy megakadályozzuk a békák – elsősorban a barna varangyok – nagyarányú pusztulását és békamentést szerveztünk polgári természetőrök, diákok bevonásával. Azóta e tevékenységünket tavaszonként megismételjük.

2. kép: Barna varangy pár. A nőstényeket többnyire már a szaporodó helyre vonulás során megtalálják a hímek. Fotó: Fitala Csaba

Egy önkéntes délutánonként ellenőrzi az úttestre vagy az útpadkára tévedt békákat. A látott állatok száma alapján prognosztizálja a vonulási intenzitást, a békátömeget amelyre az esti és az éjszakai órákban számítani lehet. Ettől függően mozgósítja az önkénteseket, akik – az esti fő mentési időszakban – a helyszínen átvizsgálják az utakat, valamint a barát-réti út két oldalán fekvő rétek szegélyét és begyűjtik a szaporodóhelyre igyekvő állatokat. Az utóbbi években a legkritikusabb útszakaszon nádfonatból készült békaterelőt is felállítottunk, de sem ez, sem a tervezési stádiumban lévő békaátjáró nem oldja meg mara-

déktalanul a problémát, ugyanis a domborzati viszonyok miatt a völgyben futó műúton a békák nem csak keresztben kelnek át, hanem akár több száz méteres távolságokat „hosszában” is megtesznek a sima úttesten. Különösen veszélyeztetettek a lassan mozgó, térlelő ugrásokra nem képes varangyfajok. A mentési munka is elsősorban miattuk, pontosabban a legnagyobb tömeget adó barna varangyok érdekében történik. A jóérvű, természetszerető emberek közreműködésével sikerült jelentősen csökkenteni a gázolások számát.

Fitala Csaba
örkerületvezető – BNPI

4. kép: Békamentés a Barát-völgyben. Fotó: Fitala Csaba

5. kép: Vörösbegy
  6. kép: Jégmadár
- Térkép: A Bódva-völgyben meggyűrtött énekesrigók Földközi-tenger melléki megkerülései

Madárvonulás-kutatás a Bódva-völgyben

Elérhetőségeink: mme4szhcs@yahoo.com,
telefon: (30) 63-75-149.

5. kép: Vörösbegy. Fotó: Kakszi Ivet

A Magyar Madártani Egyesület 4. sz. Gömör-Tornaí Helyi Csoportja és az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság 1986-ban indította útnak madárvonulás-kutató táborát. A kutatás helyszíne az Aggteleki Nemzeti Parkban, Szalonna és Perkupa községek között helyezkedik el, a Bódva völgyében, ahol a terület változatos élőhelyei kiváló táplálkozó és pihenőhelyet nyújtanak a vonuló madaraknak. A

hatásainak értelmezhetősége érdekében kutatómunkánk hosszú távra tervezett, és az itt kapott adatok sokszor nem is helyi, hanem csak országos vagy a kontinentális szinten értelmezhetők – hasonló kutatóállomások adataival összevetve.

Az általunk használt módszer nemzetközileg is egységes szabályokat követ. A madarakat függőleges rudakra kifeszített függőhálókkal fogjuk. A háló anyaga hajszálvékony és nagyon erős, a madarak számára megfelelő elhelyezés esetén szinte láthatatlan. A hálókat a táplálkozóhelynek számító bokrosokban kialakított nyílásokban helyezük el. A befogott madarak egyéni azonosítóval ellátott gyűrűt kapnak, majd méreteik

pedig 9 alkalommal a fészkelő állományokat is vizsgáljuk. A munka háttere „klasszikus”: civilizációtól távol, sátrakban lakunk, forrásokkal és szabadtűzön főzünk. A munkában a szakemberek mellett lelkes önkéntesek is részt vesznek, számuk évente eléri a 140 főt is.

Az elmúlt 22 évben több mint 80 000 madarat jelöltünk meg. Az itt átvonuló madarak szép számmal kerültek elő teletel- és fészkelő területeiken is. A legtávolabbi megkerülés egy Izraelben, a tábortól több mint 2400 kilométerre megkerült csilp-csalp fűzike volt. Legnagyobb számban azokról a rigókról kapunk visszajelzéseket, amelyek a Földközi-tenger térségében általánosan elterjedt énekesmadár-vadászat áldozataivá válnak.

A terület leggyakoribb vonuló madara a vörösbegy és a barátposzáta. Kettejük vonulása szezonálisan eltérő. A barátposzáta már augusztusban elkezd vonulni, és szeptember végén már csak néhány egyed tartózkodik a területen. A vörösbegy – bár augusztusban is jelen van – vonulását a Bódva-völgyben igazából csak szeptemberben kezd, és október végére fejezi be. Mindkettő a mediterrán éghajlatú térségekben telel. Érdekes változások figyelhetők meg hosszú távon. Az elmúlt 10 évben a vörösbegyek

szinte folyamatos állománynövekedése volt megfigyelhető, míg a barátposzáta 2004-ig egyenletesen növekedő egyedszáma azóta folyamatosan csökkent. A jelenleg háttérben helyi hatások is szerepet játszhatnak. A területen húsz évvel ezelőtt még nagy kiterjedésű szántók voltak, csak közöttük és az erdő szegélyén voltak kiterjedtebb bokrosok. A szántókat lassan felhagyták, helyüket parlag, majd gyeppel foglalta el, amelyen a bokrosok is elkezdtek terjeszkedni. Ez egyaránt kedvezett mindkét fajnak. Egy idő után azonban a bokrosok záródnak, amely az erdei élőhelyekhez szokott vörösbegynek továbbra is kedvező, de a felkopaszodó bokrok kevesebb táplálékot nyújthatnak a poszáta-

nak. Ugyancsak a szántók visszaszorítását jelzi, hogy a szántók szegélyében fészkelő, a szántón, parlagon táplálkozó citromsármányok állománya drasztikusan lecsökkent.

Hasonló tendenciák megfigyelésére az itt gyűjtött adatok hosszú évekre elegendő munkát adhatnak a feldolgozást végző kutatóknak. Természetesen nem kell szakembernek lenni ahhoz, hogy valaki bekapcsolódjon és önkéntesként segítse munkánkat. Táborunk másik célja a madárvilág megismertetése és a terepmunka megszerettetése az arra vágyókkal. Érdeklődőket, résztvevőket ezért szívesen látunk az ideai táborban is.

Farkas Roland
tájvédelmi szakreferens – ANPI

6. kép: Jégmadár. Fotó: Kakszi Ivet

kutatótábor célja a területen fészkelő és átvonuló madárállományok változásának vizsgálata. Az állományváltozások helyi és globális

és kondíciójuk feljegyzése után szabadon távoznak. A tábor augusztus közepétől október végéig folyamatosan működik, tavasszal

...volt

A tavalyi évben gyalogos és kerékpáros barangolásaink alkalmával többek között Lillafüred környékén, az ősrégészeti szempontból jelentős barlangokban jártunk, tavasszal az időszakos karszfórássokat látogattuk végig, a nyár folyamán pedig átkerékpároztunk Répáshutáról Bükkzentkeresztre, ahol az ősi mesterségek nyomait kutattuk fel.

A környezetvédelmi és természetvédelmi jeles napokhoz kapcsolódó programjaink

A víz világnapján vízminőség-vizsgálatot végeztünk, patakjaink élővilágát vizsgáltuk, a Föld napján Egerben, az Érsekkertben természet- és környezetvédelmi civil szervezetekkel egyetemben a gyermekeket természetismereti játékokkal vártuk, a madarak és fák tiszteletére környezetismereti csapatversenyt, előadást és madárismereti bemutatót szerveztünk, az európai nemzeti parkok napja alkalmából a Bükki Nemzeti Parkból az Aggteleki Nemzeti Parkba kerekedtünk át.

Fotó: Bíró Barbara

Ősszel, az európai autómentes napon a Lázberci-tavat kerestük fel két keréken, s az egeri kerékpárbarát és kerékpározást népszerűsítő programokhoz csatlakoztunk. A tiszta hegyek napján a szarvaskői geológiai tanösvény útvonala munkálkodtunk, útvonalkarbantartást végeztünk.

Igazgatóságunk Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpontja bőséges programválasztékkal várta az erdei iskolásokat, a táborozókat, a kirándulókat, és az érdeklődőket 2007-ben is: a tematikus napok keretében gyógynövény-ismereti előadásra hívtuk el Gyuri bácsit, a bükki füvesembert, a téli madáretetésre készülődve önetetőket készítettünk, az adventi ünnepekre készülődve pedig kézműveskedtünk.

Víz Világnapja (március 19-20.)

Fotó: Bíró Barbara

„Víz csodavilág” – vizeink tisztaságát vizsgáltuk iskolás gyermekek bevonásával: a felsőtárkányi Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpont melletti Szikla-forrásnál minőségellenőrzést és vízvizsgálatot végeztünk, majd Szilvásváradon, a Szalajkavölgyben a Szalajka-patak vízminőségét és élővilágát vizsgáltuk meg.

Bükki ősemlékbarlangok túra (március 30.)

Körtúrát szerveztünk a Lillafüred környéki ősrégészeti szempontból jelentős barlangokhoz. A túra során szakvezetővel megtekintettük a Szeleta-barlangot, a Felsőforrási-barlangot, a Bűdös-pestet és a Kecse-lyuk-barlangot.

...volt

Tanulmányúton a Babia Gora Nemzeti Parkban

Fotó: ????????????

Az ANPI Ökoturisztikai és környezeti nevelési osztálya 2007. október 24-től 27-ig tanulmányúton vett részt a Babia Gora Nemzeti Parkban Lengyelországban. Tíz fős csapatunk még Szlovákiában a Fekete Balog mellett lévő Lesnicky Skanzenben meglátogattunk egy erdészeti tanösvényt. Másnap Zawoja közelében az Orawski Skanzenben mentünk, ahol a régi lengyel falusi életbe kaptunk bepillantást, kenyérsütésen vettünk részt, és a kisült „moszkolokat” jóízűen el is fogyasztottuk. A harmadik napon a Babia Gora hegységben túráztunk, ahol meghódítottuk az 1725 m magas Diabla csúcsot. Este pihenésképpen kézműves foglalkozásra invitáltak a helyiek, ahol két népviseletbe öltözött hölgy lelkes segítségével szebbnél szebb színes papírvirágokat hajtogattunk céklaleves, kapros és káposztás süti társaságában. Hazafelé útba ejtettük Wieliczka sóbányáját.

A Víz Világnapja

A Kúria Oktatóközpontban 2008. március 18-án megtartott Víz Világnapi rendezvényen három együttműködő iskolánk vett részt. A nap programja a következőképpen alakult: reggel 9 órakor fogadtuk a megérkezett résztvevőket, majd a megnyitó után egy felszíni túrával egybekötött vetélkedőre indultak a gye-

rekek. A Tengerszem-tó körül kialakított állomásokon különféle érdekes feladatok várták a csapatokat – pl. vízfordás óriás fakanállal, vízimalom működésének megfigyelése, kirakós játék – , miközben megismerkedtek a Jósfa környéki felszíni vizekkel is (Jósfa-patak, Tohonya-patak, Komlós-forrás, Tengerszem-tó, Jósfa-forráscsoport). A gyerekek visszaérkezve a Kúria Oktatóközpontba, a vetélkedő eredményhirdetése után, rövid kézműves foglalkozáson tuját készítettek. Ezeket aztán a Víz Világnapja záró programjaként ki is próbáltunk a Jósfa-patakon.

Meteorológiai Világnap

2008. március 19-20-án ünnepeltük a Kúria Oktatóközpontban a Meteorológia Világnapját. Az első napon az Aggteleki Általános Iskola alsó tagozatos tanulói vettek részt programunkon 25 fővel. Elsőként egy érdekes, sok képpel illusztrált előadás hangzott el a meteorológiai jelenségekről, utána kézműves foglalkozáson papírforgót készítettek a gyerekek. A nap zárásaként a Kossuth-barlangnál végeztünk összehasonlító hőmérséklet méréseket és egyéb izgalmas feladatokat. A második nap programja is hasonlóan alakult, az előadás után a felsős résztvevők egy horizontális napórát és forgó kígyót készítettek, amelyeket aztán ki is próbálhattak, és persze emlékül haza is vihettek magukkal.

Fotó: Újvárosy Antal

Iesz...

Április 6. – Kezdő Madarászok Napja

„Ébredés” – kora reggeli „madárlesre” indulunk, majd azt követően „Madárhang suliba” invitáljuk a gyermekeket.

Fotó: Bíró Barbara

Április 20. – Bükki forrástúra

Gyalogtúra a bükki időszakos forrásokhoz: Eger – Tamás-kútja – Feketelen-forrás – Imó-kői-forrásbarlang – Vörös-kői-forrás – Stimecz ház – Felsőtárkány, Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpont. Találkozási pont: Eger, buszpályaudvar. A találkozás időpontja: 8.30 óra, a Tamás-kútjánál 9.10 órakor. (Időtartam: 6-7 óra). Társ szervező: az egeri Kárpát Egyesület (<http://kee.eck.hu>).

Április 22. – Föld Napja

„Kézenfogva a Természettel” – érsekkerti rendezvény Egerben, a Föld Napja alkalmából. Természet- és környezetismereti játékok, vetélkedők, ügyességi feladatok gyermekeknek a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, az MME Bükki helyi csoportja, Eger Megyei Jogú Város Önkormányzata. A Part Egyesület közös szervezésében a délután folyamán Critical Mass ke-

rékpáros felvonulás indul biztonságos felvezetéssel a város útjain, utcáin keresztül az Érsekkertbe.

Május 9. – Madarak és Fák Napja

„Ébredő természet” – a felsőtárkányi Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpontban „Erdőtől-mezőig, ragadozókról” filmvetítést és madárismereti bemutatót tartunk, amelyre szívesen várjuk az iskolás-csoportokat.

Május 10. – Sár-hegyi túra

Gyalogtúra a Sár-hegyi tanösvényen: Mátrafüred – Erdészeti Szakiskola Vadasparkja – Szent Anna-tó – Sár-hegy tető – Szöke-kút – Gyöngyös. Találkozási pont: Mátrafüred, a Mátrai Tájégség Látogatóközpont (volt Napköztiotthonos tábor, Parádi út 6.). A találkozás időpontja: 9.00 óra.

Május 18. – Múzeumok Világnapja

Nyílt kapukkal várja látogatóit a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpontjának „Karszt és élővilága” kiállítása (Felsőtárkány, Ifjúság u. 34/1.).

Május 24. – Európai Nemzeti Parkok Napja

Ezen a napon kerül sor az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatósággal közös szervezésben a X. Bükk – Aggtelek kerékpártúrára, amelyről bővebb információ honlapunkon (www.bnpi.hu) olvasható. Május 25-én Magyarország nemzeti parkjainak film-tárából válogatunk, egész napos filmvetítést tartunk a felsőtárkányi Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpontban.

Június 9-15-ig – Magyar Nemzeti Parkok Hete

A Bükki Nemzeti Parkban barlangolásra hívjuk az érdeklődőket, gyalogtúrákat és kerékpáros kirándulásokat ajánlunk; bükkzentkereszti túránkon a gyógynövényekkel ismerkedhetnek, a bükki településen pedig falunézó sétákat indítunk.

Iesz...

Jeles Napok

Föld Napja rendezvény a környékbeli általános iskolásoknak 2008. április 22-én, jelentkezési határidő: április 10.

Madarak és Fák Napja a környékbeli általános iskolásoknak 2008. május 8-án, jelentkezési határidő: április 28.

Fotó: Záhorszki Adél

Nyílt Napok

Nyílt Nap óvodásoknak 2008. május 20-án, jelentkezési határidő: május 9.

Nyílt Nap alsósoknak 2008. május 21-én, jelentkezési határidő: május 9.

Nyílt Nap felsősöknek 2008. május 22-én, jelentkezési határidő: május 9.

Nyári Táborok

Természetismereti Tábor az általános iskola 2-8. osztályos tanulói számára. Helyszíne: Szögliget, Szalamandra Ház

I. turnus: 2008. június 16-20. Jelentkezési határidő: május 13.

II. turnus: 2008. július 28-aug. 1. Jelentkezési határidő: május 13.

Kézműves Tábor óvodás és általános iskolás gyermekek számára. Helyszíne: Jósfa Kúria Oktatóközpont. Időpont: 2008. július 21-25. Jelentkezési határidő: július 11.

A korábbi évek hagyományainak megfelelően folytatjuk az esztendő jeles ünnepeihez kötődő **Játszóház-sorozatunkat**. Legközelebb a Pünkösdi- és a Szent Iván napi játszóházak gazdag programjaira várunk minden érdeklődőt.

Információ, jelentkezés: Jósfa, Kúria Oktatóközpont, Tel.: 48/350-006, 350-056, e-mail: anp.oktatas@index.hu

Fotó: Sz. Tóth Erika

Gömör-Tornai fesztivál: 2008. július 17-27.

Információ: TOURINFORM-Aggtelek, tel/fax: 48/503-000, e-mail: aggtelek@tourinform.hu

Tüzérségi lőszer a Bükk egyik barlangjában

Fotó: Ferenczy Gergely

A Magyar Honvédség Tűzszerész és Hadihajós Zászlóalja 2008. március végén egy világháborúban használt éles tűzérségi lőszeret távolított el a fokozottan védett Tátár-árki-barlangból. A lőszer kollégáink március elején találták a Nagy-hasadék aljában, kb. 30 m mélységben a járatlappal borító kőzettörmelékben. A lőszer helyszíni hatástalanítására, felrobbantására a barlangban természetvédelmi okokból nem volt lehetőség, ezért azt mindenképpen felszínre kellett juttatni. A lőszer ezúttal egy 75 mm-es harcokocsi ágyúba való pánccéltörő gránát volt. A talált gránátból a fényjelző töltet kiégett, emiatt feltehetően kilőtték, de célt téveszthetett, esetleg földbe fúródott és nem robbant fel.

(Ferenczy Gergely – BNPI)

Fotó: Ferenczy Gergely

Gyurgyalagok védelme Rimócon

Az Észak-Cserhátban fekvő Rimóc felhagyott, majd lőtérként használt homokbányájában (helyi neve Orom-luk) található Nógrád megye egyik legjelentősebb gyurgyalag fészkelő helye. Az utóbbi években a környéken felszaporodott terepmotorosok a bányát pályaként kezdték használni, a falakon is utakat taposva. Nyilvánvaló volt, hogy a bányában történő motorozás költési időben a madarak zavarásával a költések sikertelenségét okozná. Rimóc polgármestere, miután megismerte a problémát, felajánlotta segítségét a fokozottan védett, jelentős természeti értéket képviselő madárfaj telepének védelméhez. Az Önkormányzat és a BNPI a bánya bejáratához kihelyezett figyelmeztető táblán, illetve a helyi televízió adásában is tájékoztatta a lakosságot a gyurgyalagok veszélyeztetésének következményeiről.

Az együttműködés eredményes volt: a bánya zavarásának megszűnésével 2007-ben 45 pár gyurgyalag sikeres költését figyelhattuk meg.

Igazgatóságunk hálás köszönettel tartozik Rimóc Község Önkormányzatának, személy szerint Beszkid Andor polgármesternek, bízva a további közös értékmentő, értékteremtő munkában.

(Harmos Krisztián – BNPI)

Fotó: Császár Zsuzsanna

Lelőttek egy jeladós kerecsensólymot

A tavalyi, tíz jeladóval felszerelt fiatal kerecsensólyom után idén februárban egy idősebb madárra is felkerült a jeladó. A szerkezet feladata, hogy ivarérett sólymokról is szerezhessünk információkat, megismerhessük területhasználati szokásait és ennek alapján pontosabb és hatékonyabb védelmi programot dolgozhatunk ki a szakemberek. A Tamás névre keresztelt kerecsensólyom azonban nem sokáig viselhetette a műszert, márciusban ugyanis a Hevesi síkon találtak meg elpusztulva, egy nagy, lőtt sebbel az oldalán. Az ügyben rendőrségi feljelentést tett a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság. A fokozottan védett faj miniszteri rendeletben pénzben kifejezett értéke egymillió forint, lelövése bűncselekménynek minősül, és szabadságvesztéssel büntethető.

(??????? – BNPI)

Fotó: Bagyura János

A kis hétralvók

A peléket nem befolyásolta az elmúlt hetek szélsőséges időjárása. Még földalatti vackaiban pihennek, a számukra kihelyezett nyári szállásnak alkalmas, monitorozásukra használt speciális odvakat még március végén nem foglalták el. Így akadálytalanul folytatható a peleodúk terepi karbantartása, javítása. A legközelebbi, április közepén végrehajtandó ellenőrzés során már várhatóan találkozhatunk velük.

(Gombkötő Péter – BNPI)

Fotó: Gombkötő Péter

Vidranézőben

A tavalyi év során mintegy kétszáz, véletlenül kiválasztott, vidrák számára alkalmas vizes élőhelyet ellenőriztünk. A vizsgált élőhelyek műtárgyait (hidakat, gátoldalakat, zsilipek környékét) a vidrák gyakran látogatják, ahol sűrűn észlelhetők jellegzetes életnyomaik. Az amúgy meglehetősen rejtett életmódot élő faj az általa hagyott nyomok, területiális jelek, ürülékkupacok vagy csúsztalási nyomok alapján könnyen kimutatható. Az ellenőrzött élőhelyek több mint felén sikerült vidrák nyomait felfedezni. A munkát az idén is folytatjuk.

(Gombkötő Péter – BNPI)

Tanártovábbképzés az Aggteleki Nemzeti Parkban

Fotó: Újvárosy Antal

Igazgatóságunk „Az Aggteleki-karszt értékeinek megismeretése erdei iskolai keretek között” címmel 80 órás akkreditált tanártovábbképzést szervezett a Miskolc Városi Pedagógiai Intézet támogatásával. A 44 résztvevő januárban és februárban elméleti felkészítéssel vett részt. Az öt napos bentlakásos terepgyakorlatra április elején került sor, két csoportban, az erdei iskolai programok színhelyeül is szolgáló Szalamandra-házban. Ennek során a pedagógusok megismerkedtek az ANP természeti- és kultúrtörténeti értékeivel, az erdei iskolai programokon alkalmazott különféle kézműves-, ill. játékos természetismereti foglalkozások gyakorlatával és módszereivel. A sokszínű program révén ellátogattak a Szádvárhoz, végigjárták a Fürkész-ösvényt, és a Tohonya-Kurisztán tanösvény egy részét. Tanulmányozhatták Jósavfő és Szögliget község műemlékeit, népi építészeti értékeit, a vidékre jellemző hagyományos gazdálkodás és tájhasználat még fellelhető emlékeit. A Baradla-barlang Vörös-tói szakaszán és a Rákóczi-barlangban teljesített barlangtúrák, valamint az Esztramos-hegy kora tavaszi növényeinek megismerése tette igazán emlékeztetővé a gyakorlati képzést.

(Környezeti Nevelési Csoport – ANPI)

Együttműködés a Rozsnyói Magyar Óvodával

A tavalyi év során az együttműködés szándékával kereste meg az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóságát a Rozsnyói Magyar Óvoda vezetője. A két intézmény találkozási pontja 2008. március 11-én került sor a Rozsnyói Magyar Óvodában, ahol először az ANPI Környezeti Nevelési Csoportjának dolgozói tartottak a gyerekeknek egy mesés természetismereti foglalkozást, majd ezt követően aláírták az együttműködési megállapodást. Az ANPI részéről Salamon Gábor igazgató, a Rozsnyói Magyar Óvoda részéről pedig a Szülői Szövetség képviselője írta alá a dokumentumot. Reméljük, hogy így a határon túli magyar gyerekeknek is segítséget tudunk nyújtani a természet megismerésében és megővésében egyaránt.

(Környezeti Nevelési Csoport – ANPI)

Fotó: Újvárosy Antal

Fotó: Császár Zsuzsanna